

خودارزیابی

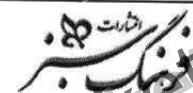
چه دستاوردهایی را برای مدارس به دنبال دارد؟

تألیف و تصنیف: دکتر بهرام رضائیان

تهران

۱۴۰۰

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : رضائیان، رهام، ۱۳۶۹-
خودارزیابی چه دستاوردهایی را برای مدارس به دنبال دارد؟/
تالیف و تصنیف رهام رضائیان؛ ویراستار ادبی سولماز غریب‌زاده.
تهران: فرهنگ سبز، ۱۴۰۰.
۲۰۲ ص.: جدول.
شابک : 978-600-6351-77-3
وضعیت فهرست نویسی : فیفا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۹۳ - ۲۰۲.
موضوع : آموزش و پرورش -- ارزشیابی
Educational evaluation
شاگردان -- خودارزیابی
Students -- Self-rating of
LB۲۸۲۲/۷۵ : رده بندی کنگره
۳۷۹/۱۵۸ : رده بندی دیویی
۸۷۰۸۸۰۷ : شماره کتابشناسی ملی
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیفا

نام کتاب: خودارزیابی چه دستاوردهایی را برای مدارس به دنبال دارد؟
تألیف و تصنیف: دکتر رهام رضائیان
ویراستار ادبی: سولماز غریب‌زاده
صفحه‌آرا: مهدیه‌السادات بهشتی‌مقدم
طراح جلد: حمزه پارشا
نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
ناشر: انتشارات فرهنگ سبز
چاپ و صحافی: پیشگامان
شابک: ۳ - ۷۷ - ۶۳۵۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸
قیمت: ۶۵،۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ و در اختیار انتشارات فرهنگ سبز است

نشانی دفتر مرکزی: تهران، خ شهید بهشتی، خ پاکستان، کوچه چهارم، پلاک ۱۳، طبقه سوم، واحد ۵
تلفن دفتر مرکزی: ۸۸۵۲۱۳۳۳-۰۹۳۸۶۷۲۸۶۱۷
نشانی اینستاگرام: entesharat_farhangesabz
نشانی الکترونیکی: farhangesabz79@gmail.com

خودارزشیابی در جامعه مدرسه

در فرهنگ اسلامی به همه می‌آموزند که شامگاهان و قبل از خواب به بررسی اعمال خود بپردازند و آن‌ها را در دو کفه ترازو قرار بدهند و ضمن بررسی کم و کیف آن به اوزان هر دو بنگرند، اگر در کفه کارهای ناشایست اعمال، میزان بیش‌تری دیده شود احساس ندامت را بر می‌انگیزاند و وجدان بیدار را متأثر می‌کند و انسان در دادگاه وجدان خود به محاکمه فراخوانده می‌شود و به حکم آن تن می‌دهد زیرا عادلانه است. با این حال انسان از نشان دادن پرونده اعمال خود به دیگران امتناع می‌کند و می‌خواهد که آن را مکتوم و پوشیده نگاه دارد تا مبدا دیگری از آن مطلع گردد و می‌خواهد رازهای اعمال بد فاش نشود و بخش مربوط به افعال نیک برملا گردد و موجبات تحسین دیگران را برانگیزد، این نوع ارزشیابی را می‌توان «خودارزشیابی» نامید.

در این مدل ارزشیابی، فرامین الهی، ملاک سنجش اعمال آدمی است و پس از بررسی و ارزشیابی، انسان می‌کوشد که بر نقاط قوت خود بیافزاید و از نقاط منفی خود بکاهد و بدین طریق حرکتی در جهت دست یافتن به سعادت دنیوی و سعادت اخروی انجام دهد، لذا وقتی که محاسبه پایان می‌پذیرد، مراقبه آغاز می‌شود و اگر به رغم دقت در مراقبه باز آن‌وی خطایی سر بزند به معاتبه می‌پردازد و اگر آن نیز از تأثیر کافی برخوردار نبود، آن‌گاه به معاقبه برمی‌خیزد و اگر آن نیز در حد مطلوب افاقه نکرد، با استفاده از مشارطه درصدد اصلاح خویش بر می‌آید و بدین ترتیب از همه راه‌های ممکن برای اصلاح خود بهره می‌گیرد و چون قصد اصلاح دارد، با به کارگرفتن اراده‌ای قوی به کمالات اخلاقی دست می‌یابد.

براساس مطالب فوق که بر ضرورت ارزشیابی از خود انسان تأکید می‌کند و هدف آن نیز ارتقا و کمال انسان به عنوان یک فرد می‌باشد - هرچند که ارتقا و تعالی وی بر اجتماع نیز موثر می‌باشد - قطعاً ارزشیابی از مدرسه که یک محیط اجتماعی است، اثری صدچندان خواهد داشت چرا که شاگردان آن می‌توانند در سراسر کشور و بلکه برخی در سطح جهان مؤثر باشند. لذا باید همه دست‌اندرکاران مدرسه به خودارزشیابی بپردازند تا فرصت طلایی رشد و بالندگی را برای جامعه مدرسه فراهم آورند زیرا رشد هر کسی در این فضای علمی بر رشد دیگران مؤثر خواهد بود. پس یکایک اعضای مدرسه باید به افتخار خودارزشیابی نائل آیند تا بر نقاط قوت خویش واقف گردند و همچنین بر نقاط ضعف خویش هم آگاهی یابند و در راستای افزایش نقاط قوت خویش به یکدیگر مساعدت نمایند تا بتوانند مصداق این آیه شریفه باشند که می‌فرماید: «وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى» یعنی انسان‌ها باید یکدیگر را در نیکی و تقوا یاری کنند. هم‌چنین برای زدودن ضعف‌های خود و دیگران نیز کوشش کنند. پس نخست هم باید به

خودارزشیابی تشویق شوند و در گام بعدی باید بر نقاط ضعف و قوت خویش واقف گردند و در گام سوم برای رفع ضعفها و افزایش قوتها برنامه ریزی و اقدام کنند و در گام چهارم دیگران را برای قوت بخشیدن در نقاط قوت و زدودن ضعفها کمک کنند. پس وقتی که شاگردان به خودارزشیابی تشویق و ترغیب می شوند، معلمان در تحقق گامهای فوق باید آنان را یاری نمایند و حتی الامکان برای رشد و تعالی آنان از پتانسیل همکلاسان آنها مدد بگیرند و معلمان با مشاهده و در معرض ارزشیابی قرار دادن شاگردان خود به نقاط قوت و ضعف آنها پی ببرند و علاوه بر آن، بر کاستیها و توانمندیهایشان واقف شوند زیرا در معرض ارزشیابی قرار دادن شاگردان، به نوعی در معرض ارزشیابی قرار گرفتن خود نیز محسوب می شود. به عنوان مثال سؤالی که توسط هیچ دانش آموزی پاسخ داده نشده است، مشخص می شود که معلم در تفهیم آن به شاگردان موفق نبوده است و بالعکس. بدین ترتیب آنها نیز می توانند از تجارب همکاران عالم و خبره و کارآمد خود بهره برداری کنند و بر میزان موفقیتهای خود بیفزایند. با دادن فرم ارزشیابی به دانش آموزان هم می شود، از توانمندیها و کاستیهای خویش مطلع شد و این کار می تواند توسط مدیر و معاونان مدرسه هم انجام شود و جامعه مورد پرسش هم معلمان و همکاران هستند و هم دانش آموزان و اولیای آنها. ارزشیابیها هم می تواند هم در بُعد علمی باشد و هم در ابعاد اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی و مانند اینها. خودارزشیابی از مدرسه زمانی مفید فایده خواهد بود که پاسخهای دریافت شده صمیمانه، صادقانه و دلسوزانه باشد و ضمن رعایت ادب، باید هم محاسن را گفت و هم کاستیها را و هم راههای بهبود، اصلاح و جبران را.

امام صادق (ع) می فرماید: «أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَيَّ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ غُيُوبِي» یعنی محبوبترین برادرانم در نزد من کسی است که عیبهایم را به من اهدا کند زیرا انسان پس از دریافت ایرادهای خود درصدد جبران بر می آید و زمینه پیشرفت فراهم می شود. بدین ترتیب همه با هم از طریق خودارزشیابی که لازمه آن دیگرارزشیابی هم هست، به بالندگی یکدیگر و در نهایت به رشد و پویایی هر چه بهتر مدرسه کمک می کنند و با خلاقیت و نوآوریها و ارائه آرای ارزشمند خود به اعتلای هر چه بیش تر جامعه مدرسه کمکهای شایان توجهی بنمایند و به قول حافظ:

بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم   فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو دراندازیم

دکتر محسن ایمانی نائینی

دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

دی ماه ۱۴۰۰

فهرست

۱۳	مقدمه مؤلف
۱۵	پیش‌گفتار

بخش اول: خودارزیابی چه دستاوردهایی را برای مدارس به‌دنبال دارد؟

۳۱	چرا مدارس ارزیابی می‌شوند؟
۳۱	اثر بخشی چیست؟
۳۳	منظور از صفت خوب در مورد مدرسه‌های خوب چیست؟
۳۵	چه کسی باید ارزیابی را انجام دهد؟
۳۶	چه چیزی را باید مورد ارزیابی قرار دهیم؟
۳۹	ارزیابی و برآورد - ایجاد تمایز
۴۰	در چه زمانی ارزیابی باید انجام شود؟
۴۱	ارزیابی برای چه کسی انجام می‌گیرد؟
۴۲	چگونه؟
۴۳	چاره کار، سنتز (تلفیق) است

بخش دوم: ارزیابی خارجی و داخلی؛ دو روی یک سکه

۳۷	ارزیابی خارجی و داخلی
۳۹	هر دو مورد نیاز است
۴۲	موردی برای ارزیابی داخلی
۴۴	موردی برای بازرسی
۴۶	لذت از باغ مخفی
۴۸	خطرات دوگانه
۵۱	مسئولیت‌پذیری
۵۲	زمینه‌های مشترک
۵۲	تنش‌ها
۵۴	روابط متقابل

بخش سوم: ارزیابی آموزش

۵۹	ارزیابی آموزشی
۶۰	از آموزش تا یادگیری
۶۶	ناظران و بازرسان؛ مشاهده شده و در حال مشاهده
۶۷	آموزش کلی: آموزش ضعیف
۷۰	نظارت بر آموزش، از داخل
۷۱	نقش دانش‌آموز
۷۶	چه کسی باید آموزش را مورد ارزیابی قرار دهد؟
۷۷	قدرت، تخصص و اعتبار

بخش چهارم: ارزیابی یادگیری

۸۱.....	ارزیابی یادگیری.....
۸۳.....	ارزیابی محصول.....
۸۵.....	امروز، چه چیزی را از مدرسه یاد گرفتید؟.....
۸۶.....	بررسی نقطه‌ای.....
۸۸.....	مدرسه یادگیری، کلاس جهانی.....
۹۰.....	نمودار سطح انتظارات و سطح رضایت‌مندی.....
۹۲.....	گزارش در مورد فکر کردن.....
۹۴.....	صدای دانش آموز: استفاده‌ها و سوءاستفاده‌ها.....
۹۵.....	دانش‌آموزان به‌عنوان همراهان محققان.....
۹۶.....	یادگیری خارج از مدرسه.....
۹۹.....	ایجاد کار تکلیف شب.....
۹۹.....	داخل مدرسه.....
۹۹.....	خارج از مدرسه.....
۱۰۰.....	پشتیبانی تحصیلی.....
۱۰۱.....	نتیجه‌گیری.....

بخش پنجم: ارزیابی اخلاق و فرهنگ

۱۰۵.....	ارزیابی اخلاق و فرهنگ.....
۱۰۵.....	موضوع تعریف چیست؟.....
۱۰۷.....	ریشه‌های فرهنگ.....
۱۱۱.....	شاخص‌های اخلاقی.....
۱۱۴.....	بهبود اثربخشی مدرسه.....
۱۱۷.....	نمایه تغییر (SEP).....
۱۲۰.....	مدرسه یادگیری.....
۱۲۲.....	یادگیری دو حلقه‌ای.....
۱۲۴.....	ناتوانی‌های یادگیری.....

بخش ششم: تعیین معیار

۱۲۹.....	تعیین معیار و شاخص.....
۱۲۹.....	انجام آن چه به صورت طبیعی وجود دارد.....
۱۳۰.....	بنابراین چه چیزی جدید است؟.....
۱۳۰.....	چه دستاوردهایی را برای مدارس به همراه دارد؟.....
۱۳۱.....	یک گام در یک زمان.....
۱۳۲.....	معیارها: اهداف و شاخص‌ها.....
۱۳۲.....	۱- معیارها.....
۱۳۳.....	۲- اهداف.....
۱۳۴.....	۳- شاخص‌ها.....
۱۳۴.....	دستیابی به تعیین معیار.....
۱۳۷.....	مثال‌هایی از تعیین معیارهایی که توسط مدارس مورد استفاده قرار گرفته است.....

۱۳۷	۱- جنسیت (سرها و دخترها)
۱۳۷	۲- تعیین معیار انگیزه
۱۳۸	۳- یک معادله ریاضی
۱۳۸	کمبود انتظار
۱۳۹	معیارهای کیفی
۱۴۲	از تعیین معیار تا بهبود و پیشرفت: پنج مرحله
۱۴۵	ده اصل تعیین معیار

بخش هفتم: آماده‌سازی جهت بازاریابی

۱۴۹	آماده‌سازی جهت بازاریابی
۱۵۰	هفت خطای مرگبار قبل از بازاریابی
۱۵۰	۱- پائش ناگهانی رنگ
۱۵۱	۲- کلاس درس مجازی
۱۵۱	۳- تجربه جدید آموزش
۱۵۲	۴- در تمرین همیشه درست بود
۱۵۲	۵- سیاست‌گذاری‌های یک شبه (ناگهانی)
۱۵۳	۶- بخشنامه‌ای با تاریخ قبل از موعد
۱۵۳	۷- آواز خوانی از روی یک برگه سروده‌اشی و جمعی
۱۵۴	شکر پوش (روکش شیرین)
۱۵۶	تقلب؟
۱۵۶	جلسه توجیهی
۱۵۷	اضافه بار اطلاعات
۱۵۸	آنچه بازاریابی‌ها در مورد شغل مدیر می‌دانند
۱۵۸	چگونه مقایسه کنیم؟
۱۵۸	- گزارش بازاریابی چه چیزهایی را در مورد ما خواهد گفت؟
۱۵۸	مدارس قبل از بازاریابی به چه چیزی نیاز دارند؟
۱۶۰	چه اتفاقاتی در جریان بازاریابی و پس از آن رخ می‌دهد؟
۱۶۱	تفاوت‌ها در توجه به جزئیات مشخص می‌شود
۱۶۱	در مورد چتر شکسته!
۱۶۳	هنر بازاریابی
۱۶۴	لبخندی در چهره معلم
۱۶۵	ارسال یک پیغام برای والدین

بخش هشتم: ارزیابی رهبری

۱۶۹	ارزیابی رهبری
۱۷۰	کمی و کیفی
۱۷۱	استنتاجی و استقرایی
۱۷۴	ذهنیت و عینیت
۱۷۵	رفتارگرا و ساختارگرا
۱۷۶	استفاده در خودارزیابی